

Archiefbeheerder en historicus Jacques Dane:

'Psychologie in Nederland lijdt aan Peter Pan-syndroom'

De term Peter Pan-syndroom werd voor het eerst gebruikt door de Amerikaanse psycholoog Dan Kiley. Hij beschreef er in de jaren tachtig van de vorige eeuw het verschijnsel mee dat mannen bij het ouder worden soms geen afstand van hun jeugd willen nemen. Historicus dr. Jacques Dane stelde de Peter Pan-diagnose in een artikel in het *Archiefblad* van 2004 voor de Nederlandse psychologie, en hij kan nog steeds heel goed uitlegen waarom.

Dane (42) is coördinator en onderzoeker van het in Groningen gevestigde ADNP, het Archief en Documentatiecentrum Nederlandse Psychologie. Het is het enige sectorbrede archief dat de psychologen kennen. In 1989 opgericht als Stichting Historische Materialen Psychologie, was het oorspronkelijk bedoeld om allerlei instrumenten voor de vergelijkelijkheid te behoeden die psychologen in de loop der jaren hebben gebruikt. Later breidde de aandacht zich uit naar bronnen als boeken en tijdschriften, persoons- en instellingsarchieven, beeldmateriaal en een verzameling psychologische tests. Dat er in de psychologie gearhiveerd wordt weet Dane dus als geen ander. Maar hij weet ook hoe moeizaam dat meestal gaat: 'Psychologen archiveren niet, omdat ze er onbekend mee

zijn'. Archieven van gepensioneerde of overleden hoogleraren komen soms in ADNP-handen terwijl ze eigenlijk thuishoren aan de universiteit waaraan de geleerden waren verbonden. Dane vindt dat niet erg, maar wel tekenend: 'Er is een Archiefwet van 1995, en volgens die wet zijn onderzoekers en wetenschappelijke instellingen verplicht archieven fatsoenlijk te beheren en hun onderzoeksmateriaal te bewaren. Maar niemand lijkt dat te weten; laat staan hoe het dan moet en waarom en voor wie.'

Het ADNP heeft behalve voor papieren bronnen ook belangstelling voor elektronische, zoals de emailcorrespondentie van onderzoekers die maar al te vaak wordt gedelet voordat een archivaris zich erover heeft kunnen ontfermen. En voor onderzoeksdata, maar daarin bestaat al helemaal geen traditie, aldus de coördinator. 'Onderzoekers gaan heel slordig om met hun data. Die worden op verschillende plaatsen bewaard als ze al bewaard worden. Laboratoriumboekjes raken zoek, floppies met data komen in dozen terecht die worden dan op zeker moment aan de portier gegeven. Die stapelt ze op in een fietshok en dat is dan het archief.'

Hoe dit kan in een respectabele wetenschappelijke discipline? Dane twijfelt. Misschien is het wel alge-

meen menselijk, oppert hij, om je achterland te verwaarlozen. Maar het blijft het jammer en, netjes uitgedrukt, niet verstandig. En dan komt Peter Pan aan de orde, de romanfiguur die niet volwassen wilde worden. 'Onderzoekers denken vaak alsof ze altijd jong willen blijven; alsof de psychologie pas vandaag begint. Ze willen dan niet erkennen dat er een verleden is. Ze denken dat wat hun voorgangers hebben gedaan niet belangrijk is, maar alleen wat vandaag gebeurt. Als je zo denkt, dan kan je dat gemakkelijk ook over je eigen werk gaan denken. Ik zie dat vaak. Dat onderzoekers niet meer willen weten waar ze tien of twintig jaar geleden mee bezig waren omdat ze denken 'ach, dat was toen'. Als ze wat ouder worden komt er vaak wel erkenning van het verleden, ziet Dane, 'maar de mensen die het nu voor het zeggen hebben denken meestal 'die oude rotzooi, wat moeten we ermee?'

En wat ook een rol kan spelen: het steeds meer overheersende motto *publish or perish*. Dane: 'Onderzoek gaat ten koste van publiceren' hoorde ik laatst iemand zeggen. Dat betekent dat nieuw onderzoek steeds sneller en kleinschaliger wordt opgezet om snel een publicatie op te leveren, maar dat de resultaten daardoor minder worden gezien als iets dat voor het nageslacht bewaard moet worden.'

Gelukkig duikt er nog genoeg materiaal op dat wél gearhiveerd moet en kan worden. Kostbaar materiaal waarmee het ADNP met zijn kleine personeelsbezetting de waarde van zijn collectie weer verder op kan voeren. Materiaal dat soms op een ouderwetse manier de gevaren van de digitale toekomst symboliseert. 'We krijgen hier wel eens prachtige instrumenten bezorgd waar we niets over weten. Dan denk je: wat zou hier mee gemeten zijn?' (MdG)

Column

Willem Kuiper

Leren van een schapenboer

De anekdote van de Australische schapenboer blijft mij achtervolgen. Ooit loofde Rolls Royce een gloednieuwe auto uit aan de eigenaar van de oudste, nog in normaal bedrijf zijnde Rolls. Dat bleek een schapenboer in Australië te zijn, die hem met veel tam-tam en fanfare in ontvangst nam. Een week later vroeg hij zijn oude Rolls terug. De nieuwe voldeed niet: hij kon zijn dode schapen niet op de treeplanken kwijt...

DIEDERIK V.D. LAAN

Voor mijn project *Repertorium van Eigennamen in Middel-nederlandse Literaire Teksten (REMLT)* maak ik intensief gebruik van digitale teksten. Toen dat project in 1993 van start ging, werd mijn voorstel om de te exciperen teksten eerst te digitaliseren verworpen. Ook een projectaanvraag van Ben Salemans (Neder-L) om een tekstencentrum op te richten werd afgewezen. Hoe zo'n tekstencentrum eruit zou kunnen zien demonstreerde Marc van Oostendorp met zijn Laurens Janszoon Coster-site.

Hierna werd Leiden de hoofdstad van de digitale neerlandistiek. Cees Klapwijk was de ijsberg onder water van de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL), Dirk Geirnaert van de CD-ROM *Middeelnederlands*. Hierop stond niet alleen een digitale versie van het monumentale *Middeelnederlandsch Woordenboek*, maar eraan toegevoegd waren driehonderd belangrijke *Middeelnederlandse versteksten* en tweehonderd *prozateksten*. Bovendien kon je de inhoud van die CD naar je harde schijf doen verhuizen en met een simpele muisbeweging een of al die vijfhonderd teksten naar je eigen tekstverwerker kopiëren. De CD die mijn leven veranderd heeft!

De DBNL is een website, een pracht van een website! Maar de teksten staan er niet 'los' op. Het is geen digitale boekenplank waar je een tekst naar keuze van af kunt pakken. Je kunt hem op het scherm lezen en bevragen, je kunt hem naar een printer sturen, maar je kunt hem niet met één muisbeweging naar je eigen tekstverwerker kopiëren. En laat dat nou precies zijn wat ik wil...

In de *Ferguut* wordt van Galiëne verteld dat moeder Natuur zoveel aandacht aan haar schoonheid besteedde dat honderd andere vrouwen eraan te kort kwamen. Dat gevoel bekruipt mij ook als ik weer eens zo'n subliem opgemaakte webtekst op het beeldscherm krijg. Dan moet ik denken aan al die goedkope facsimile-edities die je op Gallica kunt vinden, downloadbaar in pdf en tiff. Maar als ik die webtekst écht nodig heb, zit er niets anders op dan hem bij stukjes en beetjes te kopiëren en van alle codering te strippen totdat alleen de letters overblijven.

Ik wil geen zout in open (source) wonden strooien en niemand op zijn XML-hart trappen dat zijn TEI-ziel ervan kwekt. Maar met de *Australische schapenboer* in gedachten wil ik, met alle bewondering voor de extra functionaliteit die zo'n geavanceerde webtekst biedt, er toch voor pleiten teksten/bronnen ook als downloadbaar bestand aan te bieden in een algemeen geaccepteerd document formaat.

Dr. Willem Kuiper is als universitair docent verbonden aan de leerstoelgroep Historische Nederlandse Letterkunde UvA en als senior onderzoeker aan het Huygens Instituut.

Gelezen

H. Tjalsma (red.): Archiveren van Digitaal Academisch Erfgoed, een verslag als voorbeeld (Den Haag, DANS, 2006; Studies in Digital Archiving 2) DANS, Data Archiving and Networked Services, heeft een aanpak ontwikkeld om digitale bestanden achteraf te archiveren. Met behulp van deze z.g. ADA-methode, die speciaal is gericht op onderzoeksgroepen en wetenschappelijke instituten, kan DANS samen met de betrokken instelling een retro-archiveringsproject uitvoeren. Zo kunnen vaak oudere, digitale onderzoeksbestanden met wetenschappelijke waarde worden gered. Dit boek geeft inzicht in de mogelijkheden van deze vorm van retro-archivering.

Daarnaast biedt het een rapportage van het ADA-project dat van 2000 tot en met 2003 is uitgevoerd door het Nederlands Historisch Data Archief bij het Meertens Instituut. In dit project, het eerste in zijn soort, werden aanpak, mogelijkheden en kosten verkend van het archiveren van ouder, niet geordend digitaal wetenschappelijk materiaal. Gebaseerd op de ervaringen van dit project is de

ADA-methode ontwikkeld. Het ADA-project was dus een vingeroefening voor de nu door DANS ontwikkelde ADA-dienstverlening.

Ad van der Meer, Onno Boonstra: Repertorium van Nederlandse gemeenten 1812-2006. (Den Haag, DANS, 2006; Dans Data Guide 2) De Nederlandse gemeenten van nu zijn niet meer die van 200 jaar gele-

den. Door opheffingen en samenvoegingen is het aantal gedaald van 1249 in 1820 tot 458 in 2006. Gemeenten die wel zijn blijven bestaan hebben vaak een enorme gebiedsuitbreiding ondergaan en een veelvoud aan inwoners gekregen. Ook zijn er honderden wijzigingen geweest in de namen die voor de gemeenten werden gebruikt. Vaak ging het om spellingvarianten, soms om officiële naamswijzigingen.

Historisch onderzoek wordt ernstig belemmerd door deze voortdurende veranderingen. Deze uitgave wil deze belemmeringen weg nemen door – voor het eerst – een volledige lijst te bieden van alle gemeenten die in Nederland vanaf 1812 tot 2006 hebben bestaan, inclusief alle bekende varianten van de gemeentenamen. Tevens laat het zien uit welke gemeenten een nieuwe is gevormd, of in welke gemeente een oude is opgegaan. De continuïteit wordt benadrukt door de introductie van een nieuwe gemeentecode – de Amsterdamse code – die, anders dan de codes die momenteel in gebruik zijn, onveranderd blijft bij grens- en naamswijzigingen.

Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen: De toegankelijkheid van gegevens uit publieke en semi-publieke administraties voor wetenschappelijk onderzoek, KNAW-advies. (Amsterdam, KNAW, 2006)

Met de opkomst van informatisering en digitalisering worden in administraties van overheids- en semi-overheidsinstellingen op systematische wijze steeds meer gegevens gegenereerd die voor wetenschappelijk onderzoek van belang kunnen zijn. Het betreft veelal gegevens die in juridische zin wel voor wetenschappelijk onderzoek toegankelijk zijn, maar in de praktijk daarvoor niet of slechts met veel inspanning beschik-

baar komen. Vaak moet er door wetenschappelijke onderzoekers extra worden betaald voor gegevens die al met publieke middelen tot stand zijn gekomen, zoals de gemeenschappelijke basisadministratie persoonsgegevens (GBA). Bij andere gegevensbestanden zoals de belastingadministratie zijn er wettelijke beperkingen.

In dit advies gaat de de Sociaal-wetenschappelijke Raad in op de maatschappelijke baten van een betere toegankelijkheid van gegevens uit (semi-)publieke administraties voor wetenschappelijk onderzoek aan de hand van een aantal voorbeelden.